

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ СТАНУ ТА РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ**

*Комплексно узагальнено інформаційні ресурси та обґрунтовано напрями удосконалення інформаційного забезпечення статистичного аналізу туризму відповідно до потреб користувачів в сучасних умовах*

**Постановка проблеми.** В останні роки спостерігається значне зростання потреби в статистичних даних про стан та динаміку розвитку туристичної діяльності. Це пов'язано перш за все зі зростанням популярності туризму як сучасного елемента якості життя та важливої сфери економіки, його соціально-політичної ролі як могутнього фактору дружби та співробітництва між громадянами світу.

Об'єктивна інформація про стан туризму необхідна державним та місцевим органам самоврядування для розробки дієвої державної політики його розвитку, а суб'єктам туріндустрії – для визначення стратегії і тактики дій на ринку. В цьому контексті підвищується роль не тільки інформаційного забезпечення, а і користувачів інформації, їх уміння використовувати інформаційний ресурс в процесі прийняття управлінських рішень.

Якісне інформаційне забезпечення в статистичному аналізі на сьогодні є одним з найважливіших і найскладніших завдань статистики туризму. Частково це пов'язано з недосконалістю існуючої термінології та встановленої типологізації підприємств туристичного господарства, що викликає значні розбіжності в інформаційних джерелах.

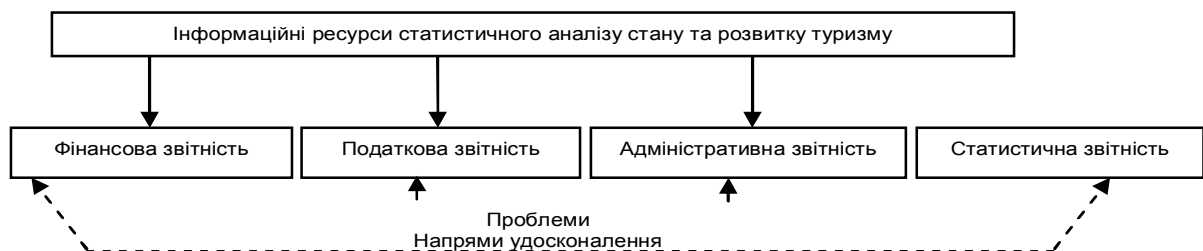
Отже, в сучасних умовах проблема отримання повної та достовірної інформації про стан та розвиток туристичного господарства, спектр послуг, що надаються туристичними підприємствами, та їх якість є дуже актуальною та вимагає змістовного розгляду.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Аналіз вітчизняної літератури з даної проблеми показує, що більшість досліджень мають хаотичний характер і здійснюються лише залежно від конкретної мети. Так, Семіколенова С.В. [5] розкриває особливості інформаційного забезпечення статистичного аналізу стану та розвитку безпосередньо готельного господарства і обґрунтовує можливі напрями його удосконалення, а в Методиці розрахунку обсягів туристичної діяльності [4] узагальнено джерела інформації лише статистичної звітності в туризмі.

Отже, в Україні існує реальна потреба в систематизації інформаційного забезпечення статистичного аналізу стану та розвитку туризму, як за всіма напрямками туристичної діяльності, так і залежно від потреб користувачів такої інформації.

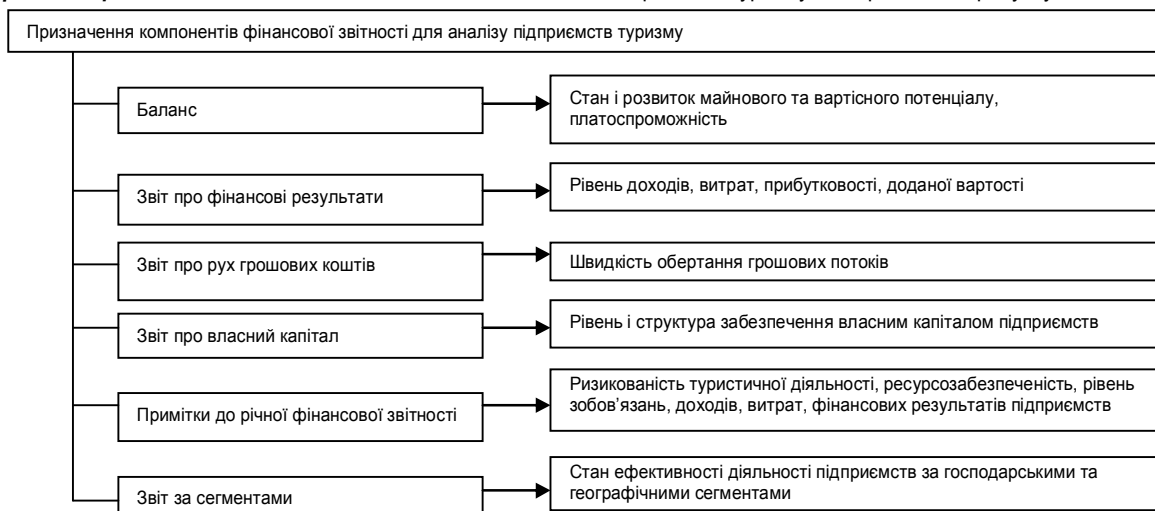
**Мета дослідження** полягає у комплексному узагальненні інформаційного забезпечення статистичного аналізу, визначенні необхідного обсягу та структури джерел інформації, обґрунтуванні можливих напрямів удосконалення інформаційного забезпечення туризму відповідно до потреб користувачів в сучасних умовах.

**Викладення основного матеріалу дослідження.** Сукупність інформаційного забезпечення статистичного аналізу стану та розвитку туризму включає ресурси фінансової, статистичної, адміністративної та податкової звітності (див. рис. 1).



*Рис. 1. Сукупність ресурсів інформаційного забезпечення статистичного аналізу стану та розвитку туризму*

Основним джерелом інформації щодо результатів діяльності підприємств туристичного господарства є **державна фінансова звітність**, яка складається на основі первинного обліку. Призначення основних компонентів фінансової звітності з метою аналізу підприємств туризму відображено на рисунку 2.



*Рис. 2. Призначення компонентів фінансової звітності для аналізу підприємств туризму*

Щодо збору такої інформації, то необхідно відзначити, що планова економіка забезпечувала "комфортні умови" державній статистиці, оскільки всі суб'єкти господарювання надавали у визначені терміни будь-яку необхідну інформацію. В сучасних умовах розвитку економіки укладання статистики ускладнюється у зв'язку з проблемою існування "комерційної таємниці" та спробами ухилитись від надання повних, об'єктивних та надійних даних [5].

Аналіз економічних джерел інформації дозволяє зробити висновок, що основними вимогами фінансової звітності в Україні повинна бути її реальність, точність, достовірність, доречність, повнота, економічність, гласність та адекватність, тобто відповідність визначеним параметрам суспільно-господарського розвитку.

Важливим питанням подальшого розвитку бухгалтерського обліку та звітності в Україні є визначення вимог до обсягу та якості інформації. Отже, правильне складання та подання фінансової звітності надає можливість вчасно і в правильному напрямі зорієнтуватися підприємцям для пошуку резервів подальшого, успішного розвитку та вдосконалення діяльності підприємства туристичної індустрії.

**Податкова звітність** – обов'язковий офіційний документ, в якому формуються дані про господарську діяльність у вигляді заповненої декларації, що подається у податкові органи для підтвердження об'єктів оподаткування та податкових платежів. Характеристика податкових джерел інформації в туризмі представлена на рисунку 3.



Рис. 3. Призначення компонентів податкової звітності для аналізу підприємств туризму

Однак, цей перелік не можна вважати остаточним. Так, за видачу документів на право виїзду за кордон і про запрошення в Україну осіб з інших країн, за продовження строку їх дії та за внесення змін до цих документів, за продовження строку дії візи для в'їзду в Україну, транзитного проїзду через її територію (перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства) сплачується **державне мито** [2], але декларації державного мита не існує, тому фактично даний інструмент не можливо використати як

інформаційний ресурс податкової звітності для дослідження стану та розвитку туризму в регіоні.

Інформація **адміністративної звітності** – дані, отримані на підставі спостережень, проведених органами державної влади (за винятком органів державної статистики), органами місцевого самоврядування та іншими юридичними особами відповідно до законодавства та з метою виконання адміністративних обов'язків та завдань, віднесених до їх компетенції [3] (див. табл. 1).

Таблиця 1. Форми адміністративної звітності, що використовуються при статистичному аналізі туризму

№ з/п	Найменування статистичної форми	Назва органу, що здійснює статистичне спостереження	Періодичність спостереження	Використання інформації для аналізу
1.	N 1-ТУР "Звіт про діяльність туристичної організації"	Державна туристична адміністрація України	Щорічно	Кількість підприємств розміщення та харчування туристів; кількість внутрішніх, в'їзних, виїзних, туристів за цілями відвідування та віком; загальний обсяг послуг, рівень прибутковості діяльності
2.	N 1-ТУР (к) "Звіт про діяльність туристичної організації"		Кожні 6 місяців, 9 місяців	Кількість туристів за цілями відвідування та віком; загальний обсяг послуг, рівень прибутковості діяльності
3.	N 1-ПВУ "Зведений звіт про пропуск осіб та транспортних засобів через державний кордон України"	Адміністрація державної прикордонної служби України	Щоквартально	Кількість осіб та транспортних засобів, що перетнули державний кордон України по його ділянках, та всього
4.	N 2-ПВУ "Зведений звіт про виїзд громадян України за кордон"		Щоквартально	Кількість виїзних туристів в загальному, за країнами виїзду, залежно від мети подорожі
5.	N 3-ПВУ "Зведений звіт про іноземців, які в'їхали в Україну"		Щоквартально	Кількість в'їзних туристів в загальному, за країнами виїзду, залежно від мети подорожі

Як видно з таблиці 1 основу адміністративного інформаційного забезпечення статистичного аналізу стану та розвитку туризму становить форма № 1 – ТУР, що найбільш повно характеризує всі аспекти функціонування туристичного підприємства. В той же час відсутність комплексного підходу до статистичного дослідження визначає наявність суттєвих протиріч в даних Державної туристичної адміністрації та Адміністрації державної прикордонної служби.

**Статистична інформація** – офіційна державна інформація, яка характеризує масові явища та процеси, що відбуваються в економічній, соціальній та інших сферах життя України та її регіонів [3]. Статистичне спостереження туризму здійснюється через Державний комітет статистики України за державними формами звітності (див. табл. 2).

У звітності передбачена система регламентованих показників, які характеризують діяльність підприємств туристичної індустрії.

Нажаль, можемо зазначити, що інформаційні ресурси недостатніми і не відображають загальний стан статистичної звітності туризму на сьогоднішній день є розвитку галузі.

Таблиця 2. *Форми статистичної звітності, що використовуються при статистичному аналізі туризму*

№ з/п	Найменування статистичної форми	Періодичність спостереження	Структура і зміст форми
1.	N 1-готель "Звіт про роботу готелю"	Щорічно	Якісний стан готелів та їх структурних підрозділів; загальний обсяг наданих послуг; ефективність діяльності готелів
2.	N 1-послуги "Звіт про обсяги реалізованих послуг"	Щорічно	Загальний обсяг наданих послуг; зайнятість в сфері послуг
3.	N 1-ОТ "Звіт дитячого оздоровчого закладу (табору) за літо 20__ року"	Щорічно	Кількість дітей оздоровлених в таборах, в т.ч. іноземних; ефективність роботи таборів, їх якісний стан
4.	N 1-курорт "Звіт санаторно-курортного (оздоровчого) закладу"	Щорічно	Кількість осіб, оздоровлених закладами, в т.ч. іноземних з розподілом їх за країнами, з яких вони прибули; кількість дітей оздоровлених закладами, в т.ч. з розподілом їх за регіонами, з яких вони прибули на оздоровлення; якісний стан закладів, ефективність їх діяльності
5.	N 8-НК "Звіт про діяльність музею за 20__ рік"	Щорічно	Якісний стан музеїв та основних їх фондів, стан зайнятості; ефективність їх діяльності
6.	№ 9-НК "Звіт про діяльність театру за 20__ рік"	Щорічно	Якісний стан театрів, стан зайнятості; ефективність діяльності театрів

Наприклад, звернемо увагу на Форму № 1 – готель. На сьогодні відповідні форми звіту надають лише юридичні особи, незалежно від форм власності. Зважаючи на те, що зростає приватний сектор, готельні послуги забезпечують фізичні особи, виникає проблема фрагментарності офіційної статистики, а звідси і проблема достовірності та повноти отриманих даних [5].

Отже, основними причинами недостатнього рівня інформаційного забезпечення статистичного аналізу діяльності підприємств туристичного господарства на сьогодні є:

- незабезпеченість на даний час в Україні комплексного підходу до статистичного вивчення сфери туристичних послуг та її основних складових;
- відсутність єдиного підходу до формування інформаційної бази на різних рівнях управління;
- невизначеність щодо кола проблемних питань, які стосуються різних сторін діяльності підприємств туристичного господарства;
- недосконалість форм податкової та статистичної звітності, що призводить до відсутності окремих важливих показників, які необхідні при аналізі стану та розвитку туристичного господарства.

Використання даних державної звітності є основним, але не єдиним джерелом інформації щодо стану та розвитку туризму. Поряд з офіційною звітністю має використовуватись також інформація спеціально організованих вибірових обстежень. Розвиток статистики туризму вимагає поширення практики їх застосування. Виникає необхідність створення цілісної стратегії організації та проведення вибірових обстежень підприємств, які б давали можливість урахувати різні аспекти діяльності їх підприємств і на цій основі розробляти стратегію управління на мікро- і макрорівні.

З'ясовано, що практика проведення вибірових обстежень має свої особливості, що зумовлені як специфікою об'єкта спостереження, так і потребами споживачів інформації, які мають на меті отримання не лише узагальнених результатів, а і характеристик окремих елементів об'єкта дослідження. В свою чергу, світовий досвід дозволяє забезпечити організацію та проведення вибірових спостережень на належному рівні [1].

Від статистичної звітності вибірові обстеження щодо діяльності підприємств туризму та перспектив розвитку туристичної індустрії відрізняються методами проведення та використання отриманих результатів, оскільки при таких обстеженнях присутні елементи як статистичних, так і соціологічних опитувань. Такі опитування, в залежності від особливостей їх організації, можуть проводитись методом анкетування та інтерв'ювання. Основними результатами таких опитувань є відомості про суб'єктивні оцінки та короткотермінові очікування, що визначаються експертами та формуються на підприємствах туристичного господарства [5].

Позитивний ефект застосування таких оцінок дозволяє виявити основні фактори і взаємозв'язки між ними, встановити відносну важливість цілей, а також дає можливість зосередити сили спеціалістів, їх інтуїцію та досвід для вирішення тих проблем, розв'язання яких найбільш необхідне. Зазначимо також, що у деяких країнах з ринковою економікою аналогічні опитування отримали достатньо широке застосування.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** З проведеного нами дослідження можемо зробити висновок, що існуючий стан інформаційного забезпечення в туристичному господарстві України дає можливість проводити усесторонній статистичний аналіз розвитку туризму, але нажаль, така інформація комплексно не використовується в аналітичних розрахунках. Саме тому якісне використання інформаційних ресурсів при прийнятті управлінських рішень на сьогодні є одним з найважливіших і найскладніших завдань статистики туристичної діяльності. Окремі завдання статистичного аналізу можливо вирішити через спеціально організовані вибірові спостереження. У процесі вдосконалення інформаційного забезпечення повинні враховуватись принципи структуризації звітності в суспільстві, яка означає необхідність гармонізації фінансової звітності зі статистичною та податковою. Подальші дослідження необхідно пов'язати з уточненням інструментарію статистичного обстеження стану та розвитку туризму.

#### Список використаної літератури:

1. Васечко О.О. Оцінка параметрів якості бази вибірових обстежень малих підприємств/ О.О. Васечко, М. Гран-Реомм, А.В. Шикуненко // Статистика України. – 2006. – № 1. – С. 4-8.
2. Декрет КМУ "Про державне мито" від 21 січня 1993 № 7-93 [Електрон, ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=7-93>
3. Закон України "Про державну статистику" від 17.09.1992 № 2614-XII [Електрон, ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2614-12>
4. Наказ Державної туристичної адміністрації України, Державного Комітету статистики України Про затвердження Методики розрахунку обсягів туристичної діяльності від 12.11.2003 N 142/394 [Електрон, ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1128-03>
5. Семіколенова С.В. Статистичне оцінювання стану та розвитку готельного господарства: дис. канд. екон. наук: 08.00.10 / С.В. Семіколенова. – К., 2007. – С. 213.

КОЛЕСНИК Ольга Олександрівна – Житомирський державний технологічний університет

Наукові інтереси:

- економіка туризму;
- аналітичні дослідження в економіці